

Najpomembnejše sredstvo za posredovanje vizualnih sporočil

Dunaj kot mesto fotografije

V Tehničnem muzeju so razstavljeni posnetki, ki so bili narejeni leta 1873

Prejšnji mesec so na Dunaju pripravili mesec fotografije, ki pa, če smo nekoliko bolj natančni, deloma še vedno poteka. Gre namreč za sklop številnih razstav z različnimi datumi otvoritev oziroma potekanja. S tem se tudi to mesto vključuje v širše priznavanje fotografije kot enega najpomembnejših sredstev za posredovanje vizualnih sporočil.

Mesec fotografije je pravzaprav nekaj, kar so začeli že pred leti pripravljati v Parizu, glavnem mestu dežele, kjer je fotografija bila v devetnajstem stoletju tudi izumljena. Tako v tem mestu redno potekajo meseci fotografije, ki sodijo med največje organizirane predstavitve fotografije v njenih različnih razsežnostih. Običajno je nekaj razstav takšnih, ki zajemajo obdobje pred modernizmom, ko je bila fotografija največkrat namenjena meščanskemu portretu, klasičnemu realizmu in romantičnim upodobitvam krajine. Poudarek pa je predvsem na pomembnih avtorjih dvajsetega stoletja in predstavitev novih tendenc,

Na Dunaju se s fotografijami predstavlja tudi Matthias Cremer.

ki se sočasno oblikujejo na tem področju.

Mesec fotografije na Dunaju je bil pripravljen z institucijo, katera organizira tudi prireditve v Parizu, tako da gre za kar precej podoben koncept. Na Dunaju je tako v teh dneh potekalo več deset fotografskih razstav, od katerih so nekatere še vedno postavljene. Z deli, ki so povsem zgodovinsko naravnana, je sestavljena razstava v Tehničnem muzeju, gre pa za posnetke iz leta 1873. Takrat je bila na Dunaju velika mednarodna razstava, na kateri

so bili predstavljeni novi dosežki tistega časa na raznih področjih.

V Collegium Hungaricum je razstava madžarskih fotografov, med katerimi so tudi osrednji avtorji modernizma: Brassai, Robert Capa, Andre Kertesz in **Martin Munkacsy**. V okviru novinarske fotografije so predstavljena dela, ki jih je naročil časopis Der Standard, razstava pa je v Narodni knjižnici. Poleg tega so tu še predstavitve raznih avtorjev, ki so predstavljeni individualno oziroma v kontekstu kakšne skupne razstave. **Boris Gorupič**

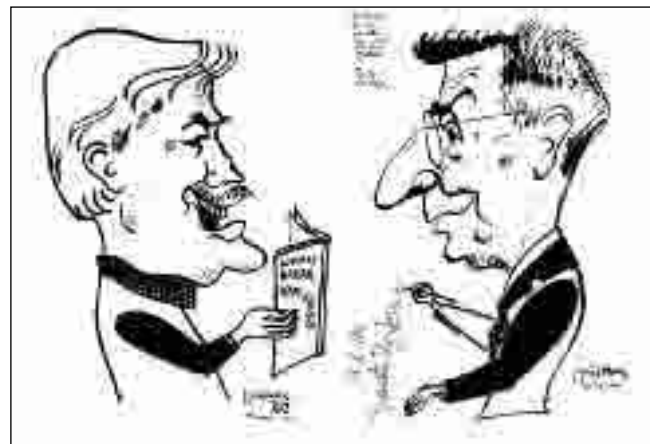
MOJE DELO

Janez Pristavec

Ob razstavi portretov - karikatur v UKM

Panta rhei - vse teče, vse se nenehno spreminja. Zob časa načena naša obličja, generacije odhajajo, nove prihajajo, papirčki z obrazi ostajajo. So kakor slike Doriane Graya v relativnosti staranja.

Na poti ustvarjanja se slikar suče v krogu. Stremi k perfekcionizmu in se hkrati zaveda, da je to slepa ulica. Levičar Leonardo da Vinci je pričel risati z desnico, da se je namučil do rezultata. Črta je kakor seizmograf, vse se vidi iz poteze: zagon, igrivost, zbranost, utrujenost ali disharmonija. Zato sem (2001) zapisal: preverjam psihofizične kakovosti portretiranja in svoje. To je nenehen dvogovor. V času ustvarjanja mora umetnik iz sebe ali v sebi, kakor različno subjektivno opisujejo ljudje ta posebna stanja zavesti. Pri tem doživlja radost magičnega nastajanja, ko iz beline papirja z nekaj potezami naenkrat zre vate prepoznaven obraz. V glavnem poznam in uporabljam tri načine

Karikaturi pesnika Andreja Brvarja (levo) in Demetra Bitenca, staroste slovenskih filmskih igralcev

portretiranja - karikiranja. Če je dovolj časa, izdelam zmehčaniran portret, drugače le kroki - hiter zapis bolj ali manj karikiran. Tretji način je imaginacija - notranje videnje, ko se mi utrne ideja, kako v minimalizmu podati podobo, kako zložiti likovne prvine, pike, črte, ploskve v učinkovito, presunljivo celoto. Zanimive so deformacije, ki jih portret in portretiranec še prenese. Mnogi se risbi navdušeno nasmehnejo in podpišejo. Drugi jo dolgo šokirano zrejo. Ko si opomorejo, vprašajo: "Sem to jaz?" Potolažim jih, da je to le papirček. Tretji nejevoljno in zrevoltirano izza okopov ega streljajo name o nedotakljivosti osebnosti, pozablajo, da jih stalno opazuje Orwellov veliki brat.

Vsaka karikatura ima svojo zgodbo veselo ali neprijetno. Na ptujskem simpoziju se mi je dogodilo, da sem narisal predavatelja zamaknjene v svojo stroko. Ko je videl risbo, je vprašal: "Kaj tako resen sem?" Vzel sem pisalo in potegnul velik lok nasmeha. Tako smo se smejali mi in on na papirju. Nekaj tednov že nastaja skupinski portret osemnajstih pevcev Urban. Na vsaki novi risbi preverjamo "fotogeničnost". Dovtipov in humorja ne manjka, smeha je obilo.

Na koncu bi se zahvalil vsem, ki sodelujete v projektu nastajanja galerije obrazov, in vas povabil 27. januarja 2005 na Ptuj v Miheličevo galerijo na odprtje razstave.

Janez Pristavec, akademski slikar

Zakaj so Mozartovo smrt obravnavali kot državno skrivnost?

Genij žrtev struparske kuhinje

Kölnski matematik naj bi ugotovil, da je bil Mozart sifilitik in se je zdravil z živim srebrom, to pa je povzročilo njegovo smrt

Ubogi skladatelj je sam sebi napisal mašo zadušnico. Nena- vadno oblečen neznanec je naročil skladbo, toda bolni skladatelj je čutil, da bo zložil svoj labodji spev. Vses vročičen se je obračal na svojem bednem ležišču, načel je nekaj not, zapel še nekaj tonov iz "Lacrimose" in izdihnil.

Na pogrebu se je zbralo le nekaj zvestih prijateljev in še ti so se kmalu porazgubili, ker je začelo hudo snežiti. Samo moker psiček je sledil osamljeni krsti.

Mozartovo truplo so nekje na dunajskem pokopališču sv. Marksa spustili v hladno zemljo, brez križa, brez vencev... Niti Mozartova vdova Constanza ni vedela, kje je njen soprog našel poslednji mir. In ves svet še danes ne ve.

Nekaj pa je gotovo: žalostni pravljici o Mozartovem koncu ni moč ničesar dodati. Še danes iz Mozartovi posmrtni ostanki izgubljajo v govoricah, domnevah in nekaj posmrtnih dejstvih.

Vendar hoče svet seveda izvedeti, kaj se je zgodilo: človek Mozartovega kova, ta "nezasluženi darčloveštvo" (Wolfgang Hildensheimer), vendar ni mogel brez sledi izginiti, niti kot truplo ne.

Že več kot dve stoletji zato glasbeni strokovnjak in zdravnikviktikajo svoje nosove v Mozartovo smrtno sobo, osluškujejo truplo, pregledujejo arhive, celo gledajo v kavno usedlino in v zvezde. S svojimi ugotovitvami in, še več, s svojimi domnevami polnijo doktorske disertacije, romane in debele monografije: enkrat je Mozart umrl za tifusom, drugič je imel Basedowovo bolezen, potem spet sušico, sifilis, meningitis, odpoved ledvic, zastrupitev mehurja. Leta 1994 je zdravnik **Günther Duda** našel kar 79 vzrokov Mozartove smrti.

In seveda v leposlovnem mrtvaškem plesu okrog Mozartove smrtne postelje tudi ne manjka roparska pištola, s katero v roki je ljubosumni Salieri baje prisilil svojega za filmsko upodobitev zrelega kolega, da je izpil strup - kot namiguje film "Amadeus".

Premešani 200 let stari strupi

Nič čudnega, da so ob vsej tej mešanici izmišljij in resnice pozneje raziskovalci Mozartove smrti grebli vedno globlje v skladateljevo truplo. Toda kaj se je v resnici zgodilo ob 0,55 tistega 5. decembra 1791 zjutraj v dunajski Rauheneingasse 970?

Zdaj se je na prizorišču spet prikazal eden od mozartovskih detektivov in premešal dobrih 200 let stare strupe. Ugotovitve 61-letnega diplomiranega matematika in statistika **Ludwiga Köppna** trdijo, da se je Mozart v drugi polovici leta svoje smrti 1791 okužil s sifilisom in takoj po izbruhu bolezn sam sebe poskušal zdraviti z živim srebrom. Poskus se je izjalovil, skladatelj je umrl.

Glede svojega nenavadnega suma, ki ga je naslovil "Mozar-

tova smrt" in dodal podnaslov "Uganka je rešena", Köppen po svoje ni odkril nič senzacionalnega; poroča v skladu z dokumenti, našteva priče in dokaze.

Po drugi strani pa je kölnski docent dokazuje in dokumente kos za kosom zložil v osupljivo verigo indicev in ob tem svojo drzno hipotezo kriminalistično zavaroval. To pa je za "mozartovce" že postana jed.

Ključna figura v Köppnovem nadvse dramatičnem scenariju je diplomat nizozemskega rodu in oboževalec umetnosti **Gottfried van Swieten** (1733 - 1803), ki je ljubil zlasti Bachovo in Händlovo glasbo in se je pogosto srečeval z Mozartom. Baron je bil na Dunaju znana osebnost.

Njegov oče **Gerard**, osebni zdravnik cesarice **Marije Terezije**, je postal znan tudi v boju proti sifilisu: njemu v čast so neko živosrebarno zdravilo, s pomočjo katerega naj bi bil takrat sifilisa ozdravil kar 4880 bolnikov, poimenovali "Liquor mercurialis Swietenii". Ta zvarek iz žganja in živosrebrih dodatkov, tako trdi v svoji hipotezi Köppen, naj bi bil Gottfried našel v očetovi zapuščini in z njim pomagal domnevno poleti 1791 okuženemu Mozartu.

Vsekakor so zanesljive priče že med Mozartovim bivanjem v Pragi od začetka avgusta do konca septembra 1791 zagotovile, da je "bolehal in nenehno užival zdravila, da je bil bled in žalosten".

Okrog 20. novembra so k Mozartovi bolniški postelji poklicali zdravnika **dr. Thomasa Closseta**. Ta je pozneje poklical še kolega **dr. Matthiasa von Sallaba**, izvedenca za strupe in zastrupitve. Oba, tako domneva Köppen, sta bržčas takoj prepoznala znake sifilisa in samozdravljenja. Vendar seveda nista izdala pisnega poročila.

Da bi se izognila kočljivim vprašanjem in preiskavam, sploh nista razmišljala o prevozu Mozarta v dunajsko splošno bolnišnico, čeprav je bil dr. Closset tam primarij. Closset je lahko storil sa-

mo še eno: poskrbel je za "drobno uslugo, ki je bil deležen vsakdo, ki jo je potreboval, ker je bila taka ustaljena praksa", kot pripominja Köppen. "Sifilitike so na poslednjo pot pospremili z nedolžnim vzrokom smrti, ki ni ničesar razodel" - v Mozartovem primeru je bila to "huda vročica".

Vendar se začuda nihče iz dunajske Mozartove družine in širokega kroga njegovih prijateljev ni pobrigal za pokojnika. "Celotna družina in družina", se čudi Köppen, "zbuja vtis, kakor da se je v hipu razblinila v nič".

Zato je sredi noči Mozartove smrti prišel v mrtvašnico baron van Swieten, ki je hotel kot domnevni dobavitelj strupa pokojnega pacienta nemudoma spraviti pod zemljo, in sicer po možnosti kar najmanj vpadljivo in tako, da ga nihče več ne bi našel. Čeravno je bil baron sila bogat in baje celo zelo radodaren, je izbral samo tretjerazredni pogreb - "nezaslišana nesramnost", kot se upravičeno razburja Köppen -, vendar tudi prebrisana zvijača: v nasprotju s skladateljem Christopherjem Willibaldom Gluckom, ki so ga bili štiri leta prej pokopali z vsem pompom cesarskega Dunaja, je Mozart izginil pod zemljo kot brezimnež - samo še eno truplo vel med mnogimi.

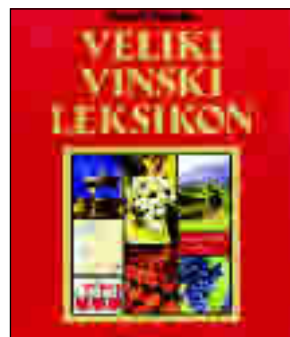
Dvor, tako razlaga Köppen, nikakor ni hotel imeti prav nobene opravka s skrivnostno Mozartovo smrtjo.

Köppnu je vse jasno: uradni Dunaj je svoj čas sistematično zameglil Mozartovo smrt, zabrisal vse sledi, uničil ali ponaredil dokumente in ljudem zamašil usta. Mozart, sifilitični genij, je postal navadna ničla. Izginil je. Izbrisali so ga.

Ali se je sploh kdaj zgodil pogreb na omenjenem pokopališču sv. Marksa ali pa so Mozarta pokopali kje drugje? Zakaj nobena priča pogrebnege sprevoda ni nikdar ničesar povedala in zakaj se je tako dolgo ohranjala nadvse dramatično izmišljena zgodba o snežnem metežu 6. decembra 1791?

Po Spieglu priredil Janez Cundrič

IZŠLO JE

Primož Plahuta: Veliki vinski leksikon, Mladinska knjiga - založba, Ljubljana 2004, 516 strani, 14.800 SIT

Če vas daje radovednost, kaj je stiren, ko je govora o vinu, ali ko je v zvezi z njim omenjena stiskalnica, pogledajte v Veliki vinski leksikon, ki je sveža specializirana leksikografska literatura v slovenskih knjigarnah in knjižnicah. Mladinska knjiga - založba je k pisanju začetnega strokovnega dela povabila inženirja živilske tehnologije Primoža Plahuto, zaposlenega v družbi Vipava 1894 d. d., ki je zapisano na platnici, s posebno vnmemo raziskuje biotehnološke in mikrobnne procese pri sodobni predelavi vina.

Kaj pa je zares stiren? Novi leksikon odgovarja, da je to ciklični ogljikovodik v vinu, ki ni dobrodošel, ker v plemeniti tekočini ustvarja vonj in okus po plastiki. Za stiskalnico se sicer ve, da je naprava za stiskanje grozdja, vendar pa: ali veste, da so te naprave mehanske, hidravlične, membranske, vakuumske, pnevmatske, šaržne in kontinuirne? Izbrani gesli iz Velikega vinskega leksikona kažeta na podrobnosti v njegovi vsebini, ki skušajo odgovoriti na čim več - tudi - zapletenih vprašanj v zvezi z vinom. Vseh gesel je okoli 11 tisoč, kar bi pomenilo, da leksikon poteši najhujšo in najtežjo radovednost, navezano tudi na strokovno znanje pridelovalcev in varuhov vina.

Za vinske potrošnike, med njimi zlasti za pivce, ki jim je vino čar, pa ima leksikon pripravljene informacije, sposobne ponuditi osnovno znanje o vinskih sortah, področjih, okoliših, legah, blagovnih znamkah in drugih podrobnostih, ki jih je kulturno poznati in obvladati ob kozarcu vina. Odlika leksikona je, da lahko vse mogoče naveže na vino spoznamo v svetovnem obsegu, v njem pa še posebej natančno vina Evrope in seveda Slovenije. **(vv)**

Upodobitev slikarja Williama Jamesa Granta: Mozart na smrtni postelji piše svoj Rekviem